

„NEMZETGYALÁZÁS” CÍMEN EMELT VÁD MÓRA FERENC ELLEN

Móra Ferenc 1923. február 22-én *Konstrukció bombával és ököllel* címmel vezércikket írt a *Szeged* című napilapban. A cikk témáját Rassay Károly és Miklós Andor ellen 1923. február 20-án intézett pokolgépes merénylet, illetve mind az a bűn szolgáltatta, amelyet az akkori belügyminiszter, Rakovszky Iván vezényletével a szélső jobboldal és az Ébredő Magyarok Egyesülete a magyar nép ellen elkövetett.

Tudvalevő, hogy Móra Ferenc *jegyes* ember volt és maradt a hivatalos Szeged előtt. Az 1918—19-es forradalmi eseményekben való részvétele miatt éveken át rettegés volt az élete. Tanú erre Diósszilágyi Sámuel dr. makói főorvos, hasonlóképpen az írónak dr. Domokos Lászlóhoz intézett 1920-ból való levele. (Az említettek ma is élnek és hajdan Mórának nagyon jó barátai voltak.)

Móra nem „Muszáj Herkulesként” állt a forradalom ügye mellé. A legtisztább és legigazabb emberi szándékok vezették. Szívügye volt. Hiszen egyedül a forradalomtól remélhette a feudalizmus béklyóiban vergődő magyarság megszabadítását és egy új magyar életforma megvalósítását.

Az akkori főispánhoz benyújtott 1918. okt. 30-iki beadványának előszava az olyan embert mutatja meg, aki a történelmi pillanat szükségyszerűségét felismerve cselekszik.

„A történelmi napok, amelyek a pusztulásra megérett régi világregend összeomlásával az új világregend erőt felszabadították, feltétlen szükségyszerűséggel parancsolják, hogy ebben az egész magyar faj sorsát eldöntő küzdelemben Szeged is szint valljon, az ősmagyar város és az ősdemokrata város, amely magyar volt és demokrata volt egész történelmén keresztül.”

A továbbiakban csaknem Petőfi forradalmi türelmetlenségével követeli „Szeged törvényhatóságának állásfoglalását, hogy Szeged népének lelki feszültsége a robbanó hangulatu napokban a törvényhatóságnak, mint a város hivatalos testületének vallo-mástétele révén levezetést nyerjen.” Indítványának pontjai általában ismertek (általános választójog, Magyarország teljes függetlensége, sajtószabadság stb.), de nehéz megállni, hogy ne utaljunk egy-két olyan kijelentésére, mely nagyon jellemző írónkra. Követeli, hogy a „korrupt parlament, amelynek büne az ország végromlásba vitele, azonnal eltávolíttassék...”, követeli, „nagyszabásu birtok és szociálpolitikai reformok” végrehajtását, mely a népet földhöz juttatja s a háborúból hazatérők tömegének életét emberibbé teszi, és nem utolsó sorban követeli — de azonnal — a felhalmozott tőke igénybevételét az általános nyomor enyhítésére.

Mint a Radikális Párt tagja, úgy érzi, hogy pártjának programja elavult, éppen ezért újat dolgoz ki. Ám úgy látszik, az új program inkább Mórának volt, mint a pártjé, s ezért visszaadták azzal a megjegyzéssel, hogy „nem elég tömör”.

A magántulajdon kérdésében pártja véleményét tolmácsolja, s éppen ezért kevéredik ellentmondásokba, amikor az osztálytársadalomnak olyan társadalommal való helyettesítését kívánja, „amelyben nincs munkanélküli jövedelem“, vagy amikor a termelő eszközök progresszív szocializálásáról beszél.

Viszont „demokratikus magyar *népállam*“ létrehozását, „a hitbizományok eltörlését, az egyházi javak szekularizálását, az ország természeti erőforrásainak állami tulajdonba vételét“ sürgeti.

A szociálpolitikai kérdésben még messzebb megy, amikor „a munkás számára munkásbiztosítást, aggkori biztosítást, nyolcórás munkaidőt, az anya- és csecsemővédelem érdekében az anyasági biztosítást, a házasságon kívül született gyermek teljes egyenjogúságát, a gyermekmunka teljes eltörlését, a nemek egyenjogúságát, a házassági törvény reformját“ követeli.

De talán az akkori viszonyokat tekintve, legmesszebb az állam és az egyház szétválasztásának kérdésében jut el. Kijelenti, hogy „a vallás magánügy, egyház és állam egymástól tökéletesen elválasztandó... közpénz semmiféle vallási célra nem fordítható.“

Mindez bizonyítja, hogy Móra túlhaladta pártja programját, de sok tekintetben a leghaladóbb polgári réteg világnézetét is, melyben még széles helyet foglalt el a konzervativizmus.

A magyar demokrácia akkori kormányát úgy tekinti, mint amely „egyelőre csak a nép lírai vágyait, de nem valamely tudatos akaratát fejezi ki“. Szerinte „a Köztársaság csak politikai intézmény, amely a forradalom első napján népszerűvé vált, azonban meglehetősen problematikus az értéke, mert minden politikai intézmény csak függvénye és eszköze a szociális és gazdasági valóságnak. Nem elég éltetni a köztársaságot, tudni kell azt is, hogy miért éltetjük: azért, mert a most készülő gazdasági és társadalmi reformok ellenzői, az arisztokrácia, a nagytőke és a katonai és polgári bürokrácia alól kirántja a talajt, amelyre támaszkodott, a királyságot. Tehát a köztársaság semmiképpen nem öncél, csak eszköz és szimbólum, és *nem végezte be, csak megkezdte a forradalmat.*“

Az a hite, hogy mind az, ami addig történt, csak kezdete a forradalomnak, a *Hiszek az emberben* című cikkében jut teljességgel kifejezésre. A szocializmust látja a legmagasabb pontnak, amely felé az emberiség fejlődésének útja vezethet, és hiszi, „hogy azontul is jönni fognak új orrmok új perspektívákkal“.

Őt teljes mértékben igazolták — aránylag rövid idő alatt — az események. A forradalom nem állhatott meg. Híres *Memento* cikkében (Sz. N. 1919. IV. 1.) a már több mint egy hetes proletárdiktatúráról azt írja, hogy „talán sohasem volt a történelemben még diktatura, amely ilyen megalkuvástalan kemény és mégis isteniesen ember-séges lett volna... A diadalmas proletariatus nem vére szomjas, hanem boldogságra, s abból mindenkinek juttat annyit, amennyi megilleti.“

Ismeretes, hogy Szegeden a direktórium tevékenységének ideje a francia megszállás következtében nagyon rövid időre korlátozódott (III. 22.—III. 26.). És a megszálló csapatokra támaszkodó jobboldal, illetve a reakció erősbödésével Mórából máról-holnapra „hazaáruló“ lett. Üldözöttségében is van lelki ereje és bátorsága figyelmeztetni a győzőket, hogy „Szegedet csak az mentheti meg, ha akadnak okos és józan polgárai, akik keresik az őszinte megegyezést az okos és józan munkássággal, és nem akarják Dózsa György trónjába ültetni a proletariatus. Mert győzelmet aratni ma könnyű, de senki sem bírja a győzelmet megtartani, ha nem osztozik rajta a legyőzöttel.“

Ezek után érthető, hogy az ellenforradalmi szörnyűségek milyen mértékben hatottak ironkra és hogyan látta a fasiszta konjunktúrát percemberkéivel, lézengő ritte-

SZEGED

IV. évfolyam.

Szeged, 1923 február 22, CSÜTÖRTÖK.

42-ik szám.

Konstruktív bombával és öklével

A kormány azt látni kívánja, hogy lehet nem csak a képviselőválasztásoknál féltetni a "hosszú szavazást", mert a magyar nép természeténél fogva el a "szóvaladás". A kormány azt látja, hogy a magyar nép természeténél fogva el a "szóvaladás". A kormány azt látja, hogy a magyar nép természeténél fogva el a "szóvaladás".

akinek csak a szava jár. A szó börtönje maradt, mi azt hiszik, hogy nekik a magyar nyelvvel kell beszélni. Az a hibás, hogy a magyar nyelvvel kell beszélni. Az a hibás, hogy a magyar nyelvvel kell beszélni.

kor kijelentik, hogy azelőtt Európában olyan jószágok voltak, mint a szarvas. A szarvasok azelőtt Európában olyan jószágok voltak, mint a szarvasok. A szarvasok azelőtt Európában olyan jószágok voltak, mint a szarvasok.

A pokolgépes merénylet a Ház előtt.

A parlament ma délutáni órák előtt a képviselőház előtt a pokolgépes merénylet történt. A parlament ma délutáni órák előtt a képviselőház előtt a poklgépes merénylet történt.

Huszár Károly: Egyelőtt halottnak van százköz ebből az ügyben. Huszár Károly: Egyelőtt halottnak van százköz ebből az ügyben.

Az ősrégi öklünk azt sugallja, hogy a legelső kezben a kormányt kell megvizsgálni. Az ősrégi öklünk azt sugallja, hogy a legelső kezben a kormányt kell megvizsgálni.

Schlossy Béla: A kormányt meg kell vizsgálni. Schlossy Béla: A kormányt meg kell vizsgálni. Schlossy Béla: A kormányt meg kell vizsgálni.

Huszár Károly: A kormányt meg kell vizsgálni. Huszár Károly: A kormányt meg kell vizsgálni. Huszár Károly: A kormányt meg kell vizsgálni.

S ez az, ami a magyar politikai gyökérszöveget és merénylőket valaki különös szemmel szemlél. S ez az, ami a magyar politikai gyökérszöveget és merénylőket valaki különös szemmel szemlél.

Rakovszky Ivan: A kormányt meg kell vizsgálni. Rakovszky Ivan: A kormányt meg kell vizsgálni. Rakovszky Ivan: A kormányt meg kell vizsgálni.

Huszár Károly: A kormányt meg kell vizsgálni. Huszár Károly: A kormányt meg kell vizsgálni. Huszár Károly: A kormányt meg kell vizsgálni.

reivel egyetemben. Ha valaki a korabeli jobboldali sajtó embervadászatra és gyűlöltre uszító cikkeit olvassa, nehezen hisz a szemének és kétkedve kérdezi: hát ez is lehetett?

A *Szeged* című baloldali napilapban Vér György tollából egy vezércikk jelenik meg *Október* címmel (1922. nov. 26.), mely humánummal telített tiszta hangon emlékezik 1918-ra. A lapnak Móra Ferenc főmunkatársa volt. A Szegedi Új Nemzedék, a jobboldal helyi orgánuma azonnal *recipe ferrum*-ot kiált (1922. nov. 28.). „Féltékenységből álarcnélküli zsidó szócsövévé vált ujság“-nak nevezi a *Szeged*-et, melynek — szerinte — „destruktív volt minden sora . . . hasonlóan a Világ-hoz, melyet külsejében is utánoz . . . és nem mulasztotta el az alkalmat egyszer sem, ha üthetett egyet a keresztény politikán“. A destruktív jelző azt a Móra Ferencet illette, aki a Világ-nak lett a munkatársa és aki szellemi irányítója a *Szeged*-nek.

Elképzelhető, hogy Móra milyen feszült lelkiállapotban él. Ezt még csak fokozzák és kiállását csak bátorítják azok a bírálatok, melyek elhangzanak a baloldal részéről az országgyűlésen és a sajtóban.

Propper Sándor az országgyűlésen vádolja a kurzust, mely „tízezer munkást gyilkolt meg“. (1922. dec. 22.) Pikler Emil ugyanott kijelenti, hogy az Ébredő Magyarok Egyesületének minden ténykedése hazaárulás és szerinte ez az egyesület IX. kerületi szervezete tervezte a Fővárosi Székház ellen elkövetett merényletet (1923. jan. 18.). Rassay Károly interpellációjában hangoztatja, az ÉME revolveres merénylete ügyében, hogy „egy társadalmi egyesület, mely ilyet elkövet, nem maradhat fenn tovább“ és Rakovszky Ivánt, az akkori belügyminisztert azzal vádolja, hogyha személyesen nem is, de az arra megfelelő emberekkel tart kapcsolatot az Ébredőkkel (1923. jan. 25.).

A szegedi munkásság egy gyűlésén Esztergályos János nemzetgyűlési képviselő a „szegedi gondolat“ ellen emel szót, és nem fél kimondani a következőket: „Három és félév előtt innen Szegedről indult el néhány ember, hogy új jelszavakkal meghódítsa Magyarországot. Ma három és félév után megállapíthatjuk, hogy mind az, amit hirdettek, kudarcot vallott, csupán egyéni érdekeknek használt! . . . A kormány ténykedése azt mutatja, hogy ebből a kis országból egy nagy börtönt akarnak csinálni“ . . . (1923. febr. 6.)

Csaknem ez időben a Szegedi Új Nemzedék — hogy az ellenpólust is megmutassuk — Héjjas Ivánról, az orgoványi tömeggyilkosról dicsőítő vezércikket ír, kinek nevét, amint írja: „kalaplevéve szokás kimondani“ (Sz. U. N. 1923. jan. 24.).

Íme az előzmények és az atmoszféra, valamint a fent említett pokolgépes merénylet, melyek a *Konstrukció bombával és ököllel* című cikket létrehozták. Mórának meg kellett írnia a cikket, még ha az a fizikai megsemmisítés veszélyét is jelentette.

Aránylag elég hosszú huza-vona után „a szegedi kir. törvényszék vádтанácsa“ 1923. évi június 26. napján, B. 2331/10—1923. sz. alatt, „a kir. ügyészségnek 7457/kü. 1923. számú vádirata ellen Móra Ferenc terhelt részéről tett kifogása folytán“ olyan végzést hozott, mely szerint Móra Ferencet „mint szerzöt nyomtatvány útján elkövetett az 1921. III. t. cz. első bekezdésébe és 8. §-ába ütköző a magyar állam és a magyar nemzet megbecsülése ellen irányuló vétség miatt“ vád alá helyezte.

A végzés a vád alapjául szolgáló cikkrészeket felsorolja:

„A magyar nép igen is szereti a titkolózást és bizonyos titkokat példátlanul meg tud őrizni. Ime az orgoványi gyilkosok máig sincsenek meg, pedig az akkori kormány mindent elkövetett a kézrekerítésükre. Somogyi Béla gyilkosainak kilétét is sűrű homály takarja, pedig az akkori miniszterelnök szent fogadást tett a parlamentben, hogy az igazságszolgáltatás keze lesujtja őket. A nyomdarombolóknak egész különítményét nyomtalanul elvitte a markoláb.

Az erzsébetvárosi bombamerénylők kézrekerítésére hiába tüztek ki hatalmas öszszegü pályadíjat, senki sem vezetett nyomukra. Pedig nem valószínű, hogy az Isten tüzes szekerén az égbe ragadta volna őket, s az, hogy visszasüllyedtek volna a pokolba, amely kiköpte őket magából. Hát hova lettek. Nincs megmondhatója. Se kormánynak, se csendőrségnek, se semmiféle hivatalos hatalomnak nincs róla fogalma.

„Az ösztönünk azt sugja, hogy a tegnapi bombamerénylet kitervelőivel is a kurzus magyar titkainak száma fog szaporodni.“

„Mernék fogadni egy kézigránátba, mint mindennapos forgalmi cikkbe“ stb.

„A bombaszakmát az u. n. nemzeti megújulás teremtette.“

„Ez az, mi a magyar politikai gyilkosságoknak és merényleteknek valami különös, nemzeti zamatot ad.“

„A kormány . . . Igaz, hogy nem akasztja fel a bombával dolgozó fajvédőket, de felháborodott szavakkal illeti őket.“

„Időnkint hangot kell adni egy-egy bomba robbanással, egyrészt azért, hogy a kormány azt ne higgye, hogy a hatalom az ő kezében van, másrészt, hogy igazuk legyen a hatalom névleges birtokosainak, amikor kijelentik, hogy sehol Európában olyan jogrend nincs, mint nálunk.“

Móra Ferenc megmentéséért barátai, de különösen dr. Lambrecht Kálmán paleontológus, később pécsi egyetemi tanár és dr. Szalay József, a szegedi literatus kapitány, mindent elkövetnek. Csak egy baj van. Ahogy Lambrechtnek Mórahoz intézett leveleiből kitűnik, Móra igazsága tudatában a maga érdekében egy lépést sem hajlandó tenni. Lambrecht, aki már eljárt Móra ügyében Nagy Emil-nél is, az akkori igazságügy-miniszternél, valósággal könyörög Mórának, hogy adja be kegyelmi kérvényét, és tegye „lehetővé a pertörlés elrendelését“. Lambrechtnek a legnagyobb öröme a szegedi kultúrpalota, hol Móra vezetése nélkül évtizedek munkája dőlné romba. Igyekszik meggyőzni Mórát, hogy nem Canossa-járásról van szó; szerinte az igazságügy-miniszter, aki maga is újságíró, biztosabban, jobban respektálja Móra írói és újságírói múltját, „mint egynémely, esetleg ébredő bírák“. Még Pethő Sándort, a Magyarország akkori főszerkesztőjét is bevonja mentő akciójába, akinek esetleges közbenjárását „minden baloldali ellenzéki közbelépésnél eredményesebbnek“ látja. (Vö. Lambrecht töredékes levele [dátum nélkül] kb. 1923. július végéről.)

Úgy látszik, közben Mórát „Szalay Jóska“-nak sikerült végleg meggyőzni, és ahogy Lambrechthez írott leveléből kitűnik, 1923. VIII. 30-án pertörlés iránti kérvényét a szegedi ügyészségen beadta. „Szokatlan műfaj“ volt néki, „rég volt olyan verejtékes“ órája, „mint mikor ezt papírra vetette“.

A levélből megtudjuk még, hogy Somogyi Szilveszter, akkori polgármester, a saját hatáskörében jóindulattal kezelte az ügyet, de az is, hogy a „Szeged“ akkori felelős szerkesztője a sajtóperben nem viselkedett egészen becsületesen Mórával szemben.

A kegyelmi kérvény hangján csakugyan érzik, hogy ez volt élete legkeservesebb írása, de mindvégig méltó maradt benne önmagához. (Szeged, 1923. VIII. 31.)

Lambrechtnek 1923. IX. 5-én Mórának írt leveléből kitűnik, hogy őt magát is izgatja a kérvény felterjesztésének késedelme, bár „lényegesen más stádiumban“ volt már „mint a Nagy féle beszélgetés előtt“.

1923. X. 19-én végre Lambrecht megírhatta Mórának, hogy Nagy Emil „bágtelnek jelezte az egész ügyet és megígérte, hogy hétfőn, 21-én magához hivatja a referenst és elrendeli a pertörlést“.

Mondanunk sem kell, hogy Mórát nem félemlítette meg a vád alá helyezés kálváriája. Megmaradt „destruktív“ konstruktívnak, megmaradt az elnyomott magyar népszószólójának és vigasztalójának.

Madácsy László

MÓRA FERENC ÉS LAMBRECHT KÁLMÁN LEVELEZÉSE,
A VÁD TÖRLÉSE ÜGYÉBEN

Lambrecht Kálmán töredékes levele Móra Ferenchez*

... Andrassy nem felel a szegedi kulturpalotáért, míg Te ma felelsz érte és nélküled évtizedek munkája dől ott romba.

Ugye nem érted félre Ferkóm?! Nagy Emil nem meghajlást kér, csak azt kéri, hogy tedd lehetővé a pertörlés elrendelését. Ennek pedig egy módja van, a Te beadványod. Nem Canossát jársz Te abban, hanem önérzetesen hivatkozol írói és újságírói multadra, amit az igazságügy-miniszter maga mindenestre biztosabban respektál, mint egynémely, esetleg ébredő bírák.

Ennyit ügyedről, amelynek jó kimenetét nagyon, nagyon kívánom. Hidd el Ferkóm, mert szeretlek, ezért nem akarlak kitenni a tárgyalásnak és ezért kérem, *tedd lehetővé* a további, remélhetőleg eredményes intervenciót.

Holnap reggel megyünk feleségemmel Szombathelyre, illetve Berénybe. Szombaton este újra itthon vagyunk és remélem, hétfőre válaszodat is megkapom, amely — nagyon szeretném, ha azt jelentené, hogy a pertörlésre vonatkozó beadványod uton van.

Válaszodat címezd kérlek *X. Nyitra utca 8.* alá, ahol ugy szeptember végéig elmaradunk. Jobb levegőn élünk itt, mint a Józsefvárosban.

Most pedig édes Ferkóm, fogadd ugy Te, mint a Nagyságos Asszony, mint pedig Panka és Pongráczné Önagysága igaz köszönetünket szíves vendéglátástokért. Mindketten nagyon jól éreztük magunkat a Ti meleg, meghitt körötökben. De most már azután igazán el ne kerüljétek a mi szegény portánkat, ha utatok ide vezet, hadd fűzhessük tovább a számmunkra felejthetetlenül kedves beszélgetéseket.

Nagyon szeretném, ha Szalay Jóska hazatérőben benézne hozzám a redakcióba; hátha küldhetnék vele üzenetet számodra.

Válaszodat türelmetlenül várom s a viszontlátásig is szeretettel öllelek

Kálmán.

N. B. E pillanatban az a helyzet, hogy Rassay megmozdulása nem lenditene az ügyön. Minden baloldali ellenzéki közbelépésnél eredményesebbnek látom Pethő baráti készségét. Kifogásaidat ide mellékelem, ha szükséged volna rájuk; a számokat pedig őrzöm.

Móra Ferenc — Lambrecht Kálmánnak

1

Kedves Kálmánom,

Szekerke csak szerdán ért haza s tegnap, csütörtökön beadta a kérvényt, amelynek másodpéldányát ide melléklek, hogy te is tudd, mi van benne. Szokatlan műfaj ez nekem, az isten bocsássa meg s rég volt olyan verejtékes óráim, mint mikor ezt papírra vettem. Kétszer-háromszor is abbahagytam s csak a régi fészkemhez való szeretetem iratta velem végig. De még tán azon is erőt vettem volna, ha nem Nagy Emil az igazságügyminiszter, a kitől, ugy érzem, nem szégyen kérni.

Az csak utólag jutott eszembe, mikor már a kérvény az ügyészségen volt, hogy ez mégis csak kockázatos lépés volt. Mert amennyiben a kérvényt elutasítanák, az már kész marasztaló ítélet volna, tárgyalás előtt. De nem bánom én már azt se. Tudod, pajtás, tán jobb is.

* A levél kelte kb. 1923. augusztus hó közepe.

volna, ha becsuknának egy esztendőre, mert anélkül nekem már aligha lesz időm ebben az életben, hogy kialudjam magamat.

Szekerke megígérte, hogy mihelyt az ügyészség felküldi a törvényszékről visszakapott ante aktákat, azonnal közli velem a számot, — de akkorra talán már Szalaytól megkapod azt. Ha már benne vagyunk, jó volna, ha a rendelkezésre álló tíz napon belül elintéződne a dolog, hogy a felfüggesztés vesszőfutását elkerülné — az asszony, nem én, s hogy az újságok esetleges zaja ne mérgesitené el a dolgot, politikát csinálván belőle. Mert ha ez történik, a pertörlés fele célja elveszett. A polgármester huzhatja és huzza a dolgot szeptember 10-ig, akkor azonban kénytelen jelentést tenni a közigazgatási bizottságnak, s az kénytelen felfüggeszteni. Amely esetben vagy csakugyan be kell zárni a kulturpalotát, vagy az a komikus eset történik meg, hogy a polgármester meg fog kérni, egy pro forma helyettesnek kirendelt piarista direkcója alatt maradjak a helyemen. A polgármesternek ez a szándéka, de nem hiszem, hogy erre a bohóckodásra rá tudjam magamat szánni.

Tehát a gyors intézkedésen fordulna meg minden. Sajnos, a fő illetékes fórumot nem lehet sürgetni.

Pethő Sándornak és neked, Kálmánkám, nem akarok sokat hálálkodni: a tietek vagyok egész életre, akik messziről is sokkal jobbak vagytok hozzám, mint akik közléről baráti kézzel bele nyomtak ebbe a keserű lébe. Tudod, én meglehetősen ügyefogyott ember vagyok s csak egyet tudok nagyon: szeretni és hűségesnek lenni.

Mi van a mesés-könyv ügyével? Ugy-e meggondolta a kiadó a dolgot ezekben a sanyaru időkben? Azért is nem fogtam hozzá, mert bizonytalan munkára nincs érkezőm s a lelki-állapotom is olyan, hogy örülök, ha a muszáj-munkát össze tudom ütni.

Ha azonban az ügyem jóvoltotokból jó véget ér, akkor könnyitek magamon, ott hagyván a *Szeged*-et, amelyet igen csak becsületből szolgáltam, tömérdek anyagi áldozattal s amely ime ezzel a perrel honorált. Világot se teszek szemrehányást Loviknak. Igaza lehet, ha az az elve, hogy senkiért se vállalja a felelősséget, — legfeljebb abban hibázott, hogy ezt idejében meg nem mondta. Most, hogy tudom, levonom a konzekvenciákat és kilépek, legfeljebb heti tárca írónak maradok meg. Az a liberalizmus, amely nem véd meg, nem kívánhatja tőlem, hogy én hetenként háromszor kockára tegyem érte a feleségem és gyerekeim existenciáját. S nagy dolog lesz az nekem, hogy heti három estém, vagy éjszakám felszabadul a katalógus-csinálás és a szépirodalom számára.

No ez szép hosszú levél. Fogadom életem jobbulását és ígérem, hogy máskor nem rabolom el ennyi idődet, — de hát ezért is magadra vess. Különben se volt muszáj egyfolytában olvasnod. S ha haragudnál érte, olvasd el majd a Világban a *Szergejevits Iván* halálát, azon majd megbékülsz. Jól esett megírnom, olyan volt, mintha a kezét csókoltam volna meg Turgenyevnek, akit vén koromban is gyerek szívvel szeretek.

Kézcsókkal, öleléssel a tietek:

Móra Feri

Szeged, 1923. VIII. 31.

Lambrecht Kálmán — Móra Ferencnek

2

Budapest, 1923. IX. 5.

Kedves Ferkóm,

Köszönöm szives híradásaidat, de még mindig várom, mikor, mely napon, milyen szám alatt terjeszti föl a szegedi ügyészség beadványodat. Csak az a kellemetlen, hogy Nagy Emil napokkal ezelőtt a Felvidékre utazott, ahonnan állítólag csak 17-én tér vissza. Ez azonban

ne befolyásolja a Te ügyedet: Szalay majd megtalálja a módját, hogy megmagyarázza Somogyinak, ne foglalkozzon a közig. bizottság ügyeddel, amely *lényegesen* más stádiumban van, mint a Nagy féle beszélgetés előtt. Várom Szalayt, hogy Bécsből hazatérőben találkozzam vele, s remélem, eredménye lesz az ő intervenciójának addig is, míg idefönt el tudjuk intéztetni.

Köszönöm az anekdota-forrásokat és könyvemre vonatkozó hiradásodat. A Kultura szeptember 15-én szeretné forgalomba hozni s ezért arra kért, hogy a Magyarság és a Világ lehetőleg *egy napon*, szept. 16-án foglalkozzék vele. Téged azonban nem akarlak sarkalni; ird meg, amikor jól esik; de ha irsz, *szigorú* légy velem szemben. A Kultura egyébként annak örül, hogy nem sablonos könyvismertetést kap, hanem egy Móra-tárcát, afféle francia genreű ismertetést, amely félig reflexio, félig pedig kritika, — de kemény.

A Dante tegnap is sóhajtozott kéziratod után.

Most még csak arra kérlek Ferkóm, ird meg, ha bármilyen lépést szükségesnek tartasz, és ne gondolj tulsokat az ügyre. Meglásd: rendben lesz. Nagyon, nagyon sokan így akarják — még azok is, akik még nem tudnak róla, pedig ezidőszert ez a nagy többség.

Gondolatom nagyon sokat Veled és Tieiddel van, szeretettel ölel és mielőbb nagyon szeretne látni

Kálmánod

3

Budapest, 1923. X. 19.

Drága Ferkóm,

bocsáss meg, hogy oly sokáig nem adtam életjelt, de csak ma tudok érdemlegeset írni; ezért halogattam nap nap után az írást. Ma végre közölhetem, hogy délben Pethő Sándorral bent jártunk Nagy Emilnél, aki bagatelnek jelezte az egész ügyet és megígérte, hogy hétfőn, 21-én magához hivatja a referenst és *elrendeli a pertörlést*. Amint Pethő kimondta a nevedet, nyomban kijelentette, hogy absurdum ellened vádat emelni; magához vette az aktaszámot és ráírta: *pertörlés*.

De, hogy elején kezdjem az ügyet: 8-án kaptam meg 6-án irt soraidat. Azok értelmében nap nap után vártuk Pankáékat, akiket mi sajnos nem tudtunk felkeresni, mert édes Anyám törött lábbal, gipszbe pólyázva nálunk szenved. Nagy Emil 12-én érkezett Bpestre, én másnap utaztam Pécsre, onnan 15-én jöttem haza, s a minisztert csak ma tudtuk elcsipni.

De hogy még előbb kezdjem: forrón köszönöm szép és nekem nagyon jól eső, bár — őszintén mondom — tulsok jóindulattal megirt tárcádat. A pertörléssel szerettem volna revansálni, de ez csak ma sikerült — ismétlem, ezért késett a levelem. Nem csodálnám, ha már zokon is vetted volna hallgatásomat, de a remélhetőleg még e hó folyamán leérkező végzés majd aztán kibékít.

Mínthogy a miniszter ma délután újra elutazott, csak hétfőn tud intézkedni. Ha már most közben megvolna a közig. biz. ülése, úgy gondolom, Szalay Jóska idemellékelte levelem alapján bejelenthetné in camera caritatis vagy megmutathatná a polgármesternek, hogy a miniszter Pethő Sándornak ma fülem hallatára megígérte, hogy hétfőn pertörlést rendel el ügyedben s így most már igazán bevárhatnák az írásbeli értesítést is.

Ha azonban sürgős volna, már t. i. a citonál is citissimébb, hétfőn vagy kedden szívesen benézek, most már Váryhoz, aki nem tagadja meg a sürgetésre vonatkozó kérésünket.

Mondanom sem kell, hogy nagyon élveztem Somogyi bátyánkról írott szép emlékbeszédedet, ugyszintén egyéb Világ cikkeidet. A Dante nagyon sajnálja, hogy nem kapta meg kéziratodat; az új tervről jövő héten beszélünk velük.

Abban a reményben, hogy késedelmes válaszóért nem neheztelsz, kérlek, küld át ezt a levelet Szalaynak. A Dantenál megjelent (tegnap) a gondolat uttörőiről szerkesztett essay-
gyűjteményem; ez és egyebek is alaposan lekötöttek, de *Neked* mindig van időm. Gézának
átadtam Somogyit. Szeretettel ölel, de az írásbeli végzésig is várja soraidat

Kálmánod

4

Budapest, 1923. XII. 26.

Kedves Ferkóm,

nagy, nagy örömet szerezteél hosszas hallgatás után írott bővebb soraiddal. Hogy mekkorát,
azt abból láthatod, hogy első szabad órámban, Karácsony másodnapján Hozzád röpülök gon-
dolatban. Pethő is nagyon megörült kedves küldeményednek és soraidnak; elhíheted, hogy a
legfőbb szintén szeretet diktálta — hála a sorsnak: eredményes közbelépésünket. Erről azonban ne
essék több szó.

Reméltem, hogy szabadságod alatt csak fölnezel egyszer ide körünkbe is. Mennyi meg-
beszélni valónk volna! Igy azonban, ha a személyes találkozás kitolódott is, várjuk Danteék-
kal egyetemben a *bővebb* híradást, mikorra remélhetjük a Pulit és mesegyűjteményedet.

A Magyarság számait január végétől kezdve kikerestetem; remélem, hiánytalan sorozatot
tudok összeállíttatni és Szalay Jóska rendőre alkalmilag egy-két csomagban elviheti.

Jóskával (Szalay!) egy kedves estét töltöttünk. Persze legtöbbet Rólad beszélünk. Pom-
pásat mulattunk konstruktív geológus kollegám könyvbírálati látogatásán. Kíváncsian várom
a könyvét. Nektek azonban, már mint a könyvtár számára, nagyon meleg figyelmetekbe
ajánlom Leidenfrost Gyula új könyvét: *Kalandozások a tengeren*. Egy tengerkutató naplójá-
ból. Az utóbbi évtized első élettudományi könyve — magyar szerzőtől. Eredeti, színes, érdekes,
okos. A Stádium adta ki, vagyis a Szózaték, de ez nem baj: a könyv remek és olcsó:
18 000 kor. *230 képpel!* (Persze, az Adria Egyesület kész kliséivel készült.)

Könyvszekerényemben már halomra gyűlnek Világközi cikkeid; ha Te is úgy akarod,
ebből is lesz egy Dante kötet. Igaz: ide mellékelem a Dante kiadványjegyzékét. Jelöld ki,
mit akartok belőle; a Kiadó a Reynald szenátorhoz írott nyílt leveled alapján tiszteletpéldá-
nyul felajánlja a kiválasztottakat. Nagy mulasztás volt azt a cikket le nem fordíttatni fran-
ciára és ki nem adni — mondjuk Svájcban. Igaz, hogy a fordítást egy francia Mórának
kellett volna elvégeznie, aki pedig nincs.

Szalay Jóska bájos dolgokat beszélt el a Torday Emil kislányának küldött matyó babáról
és — el nem küldött huszárról. Mondasd el vele és ird meg Ferkóm, mert remek. Ha meg
nem írod egy hónapon belül, én vágok neki, pedig alig tudok róla valamit, tehát elrontanám.

Irt bátyánk, a ki a nyáron Trunk doktorral társalgott a Marson; él, tehát minden ok-
kultista kombinációját ön maga döntötte halomra. Azért írom, mert kérdezted.

Magunkról csak annyit írhatok, hogy bajunk, gondunk nem csappan. Édes anyám negye-
dik hónapja fekszik nálunk, törött lábbal, lázasan. Nekem pedig zsebemben az utlevél, mert
körül akarok nézni egyebütt, hátha akad egy paleontologiai muzeum, ahol még 34 éves em-
berek is dolgozhatnak. Nálunk úgy látszik annyi a paleontologus, hogy ebben a korban már
nyugdíjba küldetnek. Szeretném, ha július 1-én esedékes nyugdíjamb helyett már idegenben
vehetnék fel — fizetést.

Most azonban Ég áldjon Ferkóm. Jobb, békésebb, gondtalanabb új esztendőre kívánok
kedves Mindannyioknak; Feleségednek egészséget, Pankának pártát, a Dantenak pedig köny-
vet hozzon 1924.

Szeretettel, melegen, hosszan ölel

Kálmánod

MÓRA FERENC KEGYELMI KÉRVÉNYE

Nagyméltóságú Igazságügyminiszter Úr!

A „SZEGED“ című helyilapban ez év tavaszán megjelent egyik politikai cikkem miatt a szegedi kir. Ügyészség 7457/923. kü. sz. a vádiratot adott be ellenem az 1921:III. t. cikkbe ütköző, a magyar nemzet megbecsülése ellen elkövetett vétség címén s ennek alapján a szegedi kir. Törvényszék vádtanácsa által B. 2334/923. sz. a. vád alá helyeztettem. Mivel, mint a szegedi városi közkönyvtár és muzeum igazgatója, köztisztviselő vagyok, a törvény értelmében vád alá helyezésem állásomtól való felfüggesztésemet vonja maga után, ez pedig annyit jelent, hogy szeptember havában, a nyári szünet után nem lesz megnyitható az egyetemi hallgatóknak nélkülözhetetlen 100.000 kötetes könyvtár, sőt be kell zárni Szeged legnagyobb tömegnevelő intézményét, az évente 80.000—100.000 ember által látogatott szegedi muzeumot is. T. i. az intézetnek, amelyet husz esztendőm keserves munkájával, életem legtermőbb idejének feláldozásával én tettem a vidék elismerten vezető közgyűjteményévé, — én vagyok az egyetlen rendszeresített, esküt tett tisztviselője, sőt ma az egyetlen tisztviselője. Munkatársaim egymásután hagyogattak el e sanyaru időekben jobb elhelyezkedést keresve, az utolsó egy hónappal ezelőtt mondott le s így az én felfüggesztésem egy nagy magyar kulturális intézmény teljes megbénulását vonja maga után, ha csak ideiglenesen is, de esetleg hosszú időre. Mert eltekintve attól, hogy az itt levő, sok milliárdos anyagi érték őrzése és gondozása felelőtlen és hozzá nem értő helyettesre nem bízható, husz éves munkásságom után, amelyért város, kultuszgkormány, országos nyilvánosság halmozott el elismeréssel, — husz éves munkásságom után annyira egyet jelentek a szegedi kulturpalotával, hogy éléről való elmozdításom ezekben a nehéz időekben az egész intézet összeomlását jelentené. Én ezért az erkölcsi kárért önmagammal szemben nem merem vállalni a felelősséget s első sorban ez a morális kötelességérzet késztet arra, hogy azzal a tiszteletteljes kéréssel forduljak Nagyméltóságú Miniszter Urhoz,

ügyemben a pertörlés iránti intézkedést kegyesen megtenni méltóztatásuk. —

Annál inkább merem ezt kérni, mert az ellenem indított per az én hitem szerint félreértésből származik s lelkiismeretem tisztaságának tudatában én bátran állhatnék a bíróság elé, ha csak az én személyemről volna szó s nem fűződnenek ahhoz nagyobb és fontosabb érdekek. —

Nagyméltóságú Miniszter Ur!

Huszonöt éves újságírói pályám alatt nekem a törvénnyel soha összeütközésem nem volt, bíróság előtt én soha nem álltam, a törvénykezés nyelvéhez és formáihoz én nem értek, — méltóztatásuk nekem kegyesen elnézni, ha kérésem indokolásának nincs semmi jogi színe.

Nem szívesen veszem magamra a hiúság látszatát, de talán szerénytelenség nélkül tehetem fel, hogy Nagyméltóságod előtt nem ismeretlen a nevem, amely mögött negyedszázados irodalmi mult áll és talán epnél tartósabb irodalmi jövő.

Én legjobb lelkiismeretem szerint büntetlenek érzem magamat, — de senki sem lehet elfogulatlan bírója magának. Lehet, hogy akaratlanul és tudomásom ellenére is megsértettem a törvényt, de úgy érzem, kulturális, publicisztikai és szépirói multammal szereztem annyi érdemet és a jövőben a magam szerény körében tehetek még a nemzetemnek olyan szolgálásokat, hogy merhetem Nagyméltóságodat arra kérni,

*méltóztassék ügyem iratainak a szegedi kir. Ügyészségtől való be-
kérése után, a per beszüntetésére vonatkozó jelen kegyelmi kérvé-
nyemet a Kormányzó Ur Ö Főméltósága elé terjeszteni.*

Szeged, 1923. VIII. 30.

Móra Ferenc

Móra Ferenc kérvénye a Közigazgatási Bizottsághoz

Tekintetes Közigazgatási Bizottság!

A szegedi kir. Ügyészség vádirata folytán a szegedi kir. Törvényszék Vádtanácsa B. 2334/923. sz. határozatával vád alá helyezett az 1921:III. t. c.-be ütköző vétség miatt. Az erről szóló értesítés a t. Közigazgatási Bizottságnak meg is küldetett, minélfogva hivatali állásomból való felfüggesztésem volna kimondandó.

Mínhogy felfüggesztésem esetén a városi muzeum és Somogyi Könyvtár vezető nélkül maradna és a milliókat érő kulturális értékek kezelése lehetetlenné válna, mert az intézetnek én vagyok az egyetlen rendszeresített és esküt tett tisztviselője és ugyanezen oknál fogva az én felfüggesztésem egy nagy magyar kulturális intézmény teljes megbénulását vonná maga után, ennélfogva tisztelettel bejelentem, hogy az ellenem folyamatban levő büntető ügyben a kegyelmi eljárás megindítása iránt folyamodtam a nm. m. kir. Igazságügyminiszter Urhoz, akihez az iratokat a szegedi kir. Ügyészség 25021/923. kü. sz. alatt fel is terjesztette.

Mínhogy azonban a kegyelmi eljárás még befejezést nem nyert, ennélfogva tisztelettel kérem, hogy a vezetésem alatt álló intézet érdekeire való tekintettel felfüggesztésemet ideiglenesen mellőzni és az ügy tárgyalását a következő bizottsági ülésre halasztani méltóztassék, amikorre reményem van, hogy a kegyelmi eljárás befejezést nyer.

Szeged, 1923. IX. 8.

Tisztelettel
Móra Ferenc

FERENC MÓRA, INCULPÉ DE HAUTE TRAHISON

La Révolution hongroise de 1919 fut réprimée par la contre-révolution et depuis ce temps-là, pendant des années c'est la terreur blanche qui jetait dans l'épouvante le peuple hongrois. Ferenc Móra (1879—1934), le grand écrivain hongrois, éleva la voix pour le peuple torturé et rédigeait des articles fulgurants contre les assassins appuyés par le gouvernement d'alors. Pour l'un de ses articles, intitulé: Construction par des bombes et des poings, paru en 1923, il fut mis en accusation et inculpé de haute trahison.

C'est sur l'histoire de cette accusation que M. Madácsy nous public ce mémoire.